

ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทย

ทวีศักดิ์ ไครบุตร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บทคัดย่อ

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีพระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ เป็นสังคมของชาวพุทธ กล่าวคือ ประชาชนชาวไทยนับตั้งแต่องค์พระมหากษัตริย์ลงมา ได้อาศัยหลักคำสอนในพระพุทธศาสนายึดถือเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตลอดมา ซึ่งทำให้อุปนิสัยใจคอของคนไทย มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากชนชาติอื่นอย่างเห็นได้ชัด เช่น การยิ้มแย้มแจ่มใส ความเป็นมิตรกับทุกคนและต้อนรับแขกแปลกหน้าที่มาเยี่ยมเยียนด้วยน้ำใจไมตรีอันอบอุ่น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนไทยกับคนต่างชาตินับว่ามีน้อยมาก ทั้งนี้เพราะคนไทยได้รับนับถือพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง ประชากรประมาณร้อยละ ๙๕ นับถือพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาในสังคมไทย โดยส่วนใหญ่มักจะผสมกับลัทธิวิญญาณ พุทธกรรมทางศาสนาที่แสดงออกจึงมีทั้งการไหว้พระและนับถือผี การดำเนินชีวิตของคนไทยมีลักษณะเรียบง่าย อ่อนน้อมถ่อมตน คนไทยจึงอบอุ่นมีจิตใจอ่อนโยน ชอบความยุติธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่นิยมความรุนแรงในการแก้ปัญหา เอกลักษณ์ทางค่านิยมและนิสัยใจคอ เช่น การมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การรักความเป็นอิสระ การรักความสนุกสนานรื่นเริง การมีสัมมาคารวะต่อผู้อาวุโส คำสอนของพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นเครื่องกำกับพฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย วาจาและจิตใจของคนไทย ถือได้ว่า หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นมรดกแห่งอารยธรรมทางปัญญาของมนุษยชาติ ที่อำนวยประโยชน์สุขเป็นอันมากให้กับชาวโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาอันสูงส่งที่สามารถทำให้มนุษย์ ได้พบสันติภาพ อิสระภาพ และความรักอันยิ่งใหญ่ เป็นที่ยอมรับขององค์การสหประชาชาติ เพราะพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นมาโดยมีมนุษยชาติเป็นศูนย์กลางนั่นเอง

Abstract

Thai society, the society of the Buddhist, was obviously characterized by Buddhism. As said, most of Thai people, from the king to common persons, believed in and behaved themselves under the Buddhist principles as their living ways. So, Thai character, which was regarded as smile, friendliness and a warm welcome to strangers, seemed distinctly different from other nations. The problem on conflicts or disagreement between Thais and foreigners was likely found because most of Thai people, about 95%, believed in Buddhism. However, Buddhism in Thai society was mostly mixed with local people's animism. The religious behavior of those people was complicated together with paying respect to Buddhist monks and worshipping the spirits or ghosts. As regards, Thai living life looked very simple, submissive, and modest, and Thai people seemed friendly, good-natured, well-mannered, and justice-loving. Especially, Thai people solved any problem without violence. Such traits of Thai people's values and characters as generosity, freedom-loving, pleasure-loving, and reverence to the senior, were derived from Buddhism as a tool to control Thai people's physical, verbal and mental behaviors. As regards, the teachings in Buddhism were counted as a heritage of wisdom civilization for mankind, giving the worldwide people blisses. Proclaimed by the United Nations, the sublime wisdom of Buddhism was specially accepted to lead the people to meet peace, independence and enormous love because Buddhism was the humankind-centered religion.

1. ลักษณะของสังคมไทย

ลักษณะโดยทั่วไปของสังคมไทย อาจกล่าวย้อนไปถึงอดีตด้วยเพื่อเป็นข้อเปรียบเทียบกับปัจจุบัน สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมมาตั้งแต่อดีต เป็นสังคมหนึ่งในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ (พิศวง ธรรมพันทา, 2543 : 259) ในปัจจุบันนี้มีประชากรกว่า 68 ล้านคน (กรมการศาสนา, 2557

: 29) สังคมไทยนั้นมีลักษณะเป็นสังคมของชาวพุทธ กล่าวคือ ประชาชนชาวไทยนับตั้งแต่องค์พระมหากษัตริย์ลงมา ได้อาศัยหลักคำสอนในพระพุทธศาสนายึดถือเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตตลอดมา จนทำให้อุปนิสัยใจคอของคนไทยมีลักษณะพิเศษ ซึ่งแตกต่างจากชนชาติอื่นอย่างเห็นได้ชัด เช่นการยิ้มแย้มแจ่มใส ซึ่งเป็นลักษณะของความเป็นมิตรกับทุกคนและต้อนรับแขกแปลกหน้าที่มาเยี่ยมเยียนด้วยน้ำใจไมตรีอันอบอุ่น ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนไทยกับคนต่างชาตินับว่ามีน้อยมาก ทั้งนี้เพราะคนไทยได้รับนับถือพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง ประชากรประมาณร้อยละ 95 นับถือพระพุทธศาสนา ประมาณร้อยละ 3.5 นับถือศาสนาอิสลาม ที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 1.5 นับถือศาสนาคริสต์และศาสนาอื่น ๆ (เรื่องเดียวกัน, 28) เป็นที่น่าสังเกตว่าคนไทยนับถือพระพุทธศาสนาผสมกับลัทธิวิญญูณ พุทธกรรมทางศาสนาที่แสดงออกจึงมีทั้งการไหว้พระและนับถือผี นอกจากนี้ก็ยังเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์และโหราศาสตร์อีกด้วย พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นรากฐานของศีลธรรมจริยธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของคนไทยตลอดมา การดำเนินชีวิตของคนไทยมีลักษณะเรียบง่าย อ่อนน้อมถ่อมตน สังคมไทยจึงอบอุ่น จิตใจคนไทยจึงอ่อนโยน มีความยุติธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่นิยมความรุนแรงในการแก้ปัญหา (เดือน คำดี, 2532 : 15) เอกลักษณะทางค่านิยมและนิสัยใจคอเช่น การมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การรักความเป็นอิสระ การรักความสนุกสนานรื่นเริง การมีสัมมาคารวะ เอกลักษณะทำให้สังคมหนึ่งแตกต่างจากอีกสังคมหนึ่ง ในการศึกษาเอกลักษณะจึงจำเป็นต้องศึกษาค่านิยมที่สังคมนั้น ๆ ยึดถือปฏิบัติเพราะเมื่อมีเอกลักษณะก็มีค่านิยมเฉพาะเช่นกัน ค่านิยมคือสิ่งที่คนเป็นจำนวนมากหรือสังคมนิยมกันว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์หรือมีคุณค่าเพียงพอที่จะปฏิบัติตาม เมื่อสังคมนิยมปฏิบัติตามในสิ่งนั้นๆ สิ่งนั้นๆ จึงกลายเป็นค่านิยมของสังคมไป สิ่งที่เป็นค่านิยมของสังคมเกิดจากความชอบหรือความนิยมของแต่ละคนก่อนเรียกว่า "รสนิยม" บ้าง "สมัยนิยม" บ้าง สิ่งใดที่ปฏิบัติกันมานานจนสังคมยอมรับว่าดีงาม ถูกต้อง สิ่งนั้นก็กลายเป็นค่านิยม เป็นบรรทัดฐานของสังคมไปโดยปริยาย (ชำนาญ นิศารัตน์, 2532 : 20) เนื่องจากระบบค่านิยมของสังคมนั้นจะมีลักษณะเด่นเฉพาะที่เป็นสากล ซึ่งจะให้สมาชิกของสังคมปฏิบัติตาม เพราะได้ยึดถือว่าเป็นมาตรฐานเดียวกัน ค่านิยมทางสังคมจึงถือว่าเป็นวัฒนธรรมที่กำหนดพฤติกรรมของสมาชิกสังคมนั้น ๆ โดยตรง ค่านิยมของสังคมมีทั้งดีและไม่ดีแล้วแต่สภาพของสังคมและบุคคลที่ปฏิบัติ ค่านิยมบางอย่างอาจจะไม่พึงปรารถนาในสังคมหนึ่ง แต่อีกสังคมหนึ่งอาจจะเห็นว่าเหมาะสมก็ได้ ค่านิยมจึงเป็นเรื่องของบุคคลในสังคมหนึ่ง ๆ ที่ปฏิบัติไปในทางบวกและทางลบ (สุพัตรา สุภาพ, 2542 :

20) สังคมไทยมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของภูมิภาค รองศาสตราจารย์สุพัตรา สุภาพ ได้แบ่งค่านิยมของสังคมไทยออกเป็น 2 ส่วน (เรื่องเดียวกัน, 24-25) คือ ค่านิยมในชนบทและค่านิยมในเมือง ค่านิยมในชนบทเช่น การยอมรับบุญรับกรรมไม่โต้แย้ง เชื่อโชคกลาง ชอบเสี่ยงโชค ทำงานเป็นเล่น ทำเล่นเป็นงาน เห็นได้จากการบวชนาค การเกี่ยวข้าว ปลูกบ้าน จะต้องมีความรื่นเริงควบคู่กันไปกับงานด้วย ค่านิยมความรักญาติ พี่น้อง มีความสันโดษ หวังความสุขทั่วหน้า ส่วนค่านิยมในเมือง เช่น เชื่อในเรื่องเหตุและผล นิยมตะวันตก ชอบจัดงานพิธี นิยมวัตถุ ชอบทำอะไรเป็นทางการ ยกย่องผู้มีอำนาจมีตำแหน่ง พูดมากกว่าทำ ไม่ชอบเห็นใครเหนือกว่า เห็นแก่ตัวไม่เชื่อใจใคร อย่างไรก็ตาม สังคมไทยก็ยังมีค่านิยมบางอย่างที่ควรแก้ไข รองศาสตราจารย์สุพัตรา สุภาพ ได้ให้ตัวอย่างสิ่งที่ต้องแก้ไขไว้คือ ความเห็นแก่เงิน การใช้อำนาจในทางที่ผิด การรักพวกพ้องในทางที่ผิด ขาดความอดทนไม่กล้าเสี่ยงในการทำความคิด ขาดความกระตือรือร้น ขาดระเบียบวินัย เห็นแก่ตัว นิยมบุคคลมากกว่าอุดมการณ์ นิยมวัตถุสิ่งของมากกว่าคุณธรรม นิยมใช้ของจากต่างประเทศ รักความสนุกสนานเกินขอบเขต ชอบความสะดวกสบายขาดระเบียบแบบแผน เชื่อถือโชคกลาง ชอบการเสี่ยงโชค ชอบความฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย ชอบผัดผ่อนเลื่อนเวลา ไม่ชอบขัดใจใคร ชอบคุยโวโอ้อวดพูดมากกว่าทำ เป็นคนอิจฉาริษยา

2. พระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทย

ก่อนอื่นขอกล่าวถึงลักษณะวิถีชีวิตของคนไทย ซึ่งมีลักษณะพิเศษเฉพาะตัวตามตามสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ (สุพัตรา สุภาพ, 2542 : 13-19) ดังนี้

2.1 ด้านการดำเนินชีวิต

ลักษณะการตั้งถิ่นฐานทำมาหากินและการดำเนินชีวิตของคนไทยได้รับอิทธิพลของสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสังคมผสมผสานกัน ซึ่งจะเห็นว่ารูปแบบการดำรงชีวิตของคนไทยนั้นค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สังคมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเมื่อถูกแทรกซึมด้วยความคิดและวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งมุ่งที่จะพัฒนาวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในการเพิ่มพูนพลังทางวัตถุเป็นสำคัญ เพื่อความอยู่รอดในสังคมและให้ทันต่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ถาโถมเข้ามามีอิทธิพลต่อคนในสังคมอย่างไม่หยุดยั้ง สังคมไทยจึงเกิดความเปลี่ยนแปลงรูปแบบความเป็นอยู่และวัฒนธรรมมากขึ้นทุกขณะ รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ มีกุล ได้อธิบายไว้ว่าสังคมไทยในอดีตเป็นสังคมที่ค่อนข้างคงที่ คนไทยส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอยู่ในชนบท มีสถาบันครอบครัว

เป็นศูนย์กลางของการดำรงชีวิต และ มีการผลิตเพื่ออยู่เพื่อกินในระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ สภาพความเป็นอยู่ดังกล่าวเป็นพื้นฐานในการจัดระเบียบสังคมไทยทั้งในยามสงบและในยามสงคราม เมื่อมีชาวต่างชาติเข้ามาค้าขายในสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ลักษณะของการค้าขายแลกเปลี่ยนได้กระทำกันในวงจำกัด คือในเมืองหลวงและเมืองท่าชายฝั่งทะเล สังคมไทยส่วนใหญ่ยังคงดำเนินชีวิตตามระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม คือแบบยังชีพ ในระบบมูลนาย และระบบไพร่ การควบคุมกำลังคนจึงเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการผลิตทางด้านเกษตรกรรมและการเกณฑ์ไพร่พล เพื่อประโยชน์ของรัฐในการทำงานโยธาต่างๆ และการทำสงคราม แนวคิดพื้นฐานในการจัดระเบียบสังคมไทยแต่ละยุคสมัยได้มีวิวัฒนาการสืบทอดมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (ไพฑูริย์ มีกุล, รศ.ดร., 2542 : 308) อาชีพที่สำคัญที่สุดของคนไทยคือเกษตรกรรม ประชากรกว่า 40 ล้านคนหรือประมาณ 80 % ของประชากรทั้งหมดเป็นเกษตรกร (สุพัตรา สุภาพ , 2542 : 30) ความอยู่รอดและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของบ้านเมืองจึงอยู่ที่การเกษตรกรรมซึ่งเป็นแกนหลักของประเทศ

2.2 ด้านการเมือง การปกครอง

การเมืองการปกครองของไทยในอดีตได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพราหมณ์และฮินดู ในเรื่องการเกิดโลก จักรวาล รัฐและกษัตริย์ จำลองแบบจักรวาลมาสร้างราชธานีและจัดระเบียบในการปกครองบ้านเมือง กษัตริย์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการปกครองในฐานะเป็นเทวราชาและอิทธิพลของพระพุทธศาสนาเช่นอัครคัมภีร์สูตร (ที.ปา. 11/51-72/71-88) ซึ่งได้อธิบายกำเนิดของโลก สังคมและรัฐ ฐานะของผู้ปกครองเป็นมหาชนสมมติ ซึ่งกลายเป็นธรรมราชาในเวลาต่อมา นอกจากนั้นยังได้รับอิทธิพลเรื่องจักรพรรดิราชจากไตรภูมิพระร่วงและพุทธราชาจากไตรโลกวินิจฉัยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ผู้ปกครองได้ยึดหลักพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการปกครอง เพราะต้องการจะควบคุมคนในสังคมด้วยอำนาจเด็ดขาดจึงต้องสร้างความเชื่อว่าผู้ปกครองมีลักษณะพิเศษเหนือบุคคลอื่น ๆ ดังที่ศาสนาฮินดูมีแนวความคิดในเรื่องเทพเจ้าและความศักดิ์สิทธิ์ (มัลลิกา มัสอูดี, ผศ., 2542 : 357) ดังนั้น โครงสร้างทางการเมืองและวิธีการปกครองที่จะเอื้ออำนวยให้ปกครองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ปกครองต้องมีลักษณะตามความคิดของศาสนาฮินดูโดยยึดอำนาจและความศักดิ์สิทธิ์มาไว้ในตัวผู้ปกครอง ระบบการเมืองไทยในอดีตจึงต้องอาศัยความคิดทางการเมืองตามหลักศาสนาฮินดูเป็นเกณฑ์ โดยมีหลักจริยธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นเกณฑ์กำหนดขอบเขตการใช้อำนาจของผู้ปกครอง จึงกล่าวได้ว่า ศาสนามี

อิทธิพลที่สำคัญต่อการกำหนดลักษณะและบทบาทของผู้ปกครองหรือกษัตริย์ ตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น อิทธิพลของชาติตะวันตกได้เข้ามามีอิทธิพลต่อแนวคิดเรื่องสิทธิเสรีภาพ จนมีผลก่อให้เกิดการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 และการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2475 หากได้ศึกษาโดยละเอียดจะพบว่า การปกครองของไทยนั้นนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองการปกครองมาแล้วหลายต่อหลายครั้งด้วยกัน สังคมไทยในอดีตมีการปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นหลัก จนกระทั่งถึงปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นระบอบประชาธิปไตย (สนิท สมัครการ, ศ.ดร., และสุพรรณณี ไชยอำพร, รศ.ดร., 2538 : 8) แต่ดูเหมือนว่าคนไทยบางกลุ่มก็ยังไม่พอใจกับประชาธิปไตยที่ได้มาเท่าที่ควร สังเกตได้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ประชาชนพากันมาชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยหรือการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำประเทศเป็นต้น บางครั้งต้องถึงกับล้มตายหรือต้องเสียเลือดเนื้อไปก็มีให้เห็นอยู่บ่อย ๆ ลักษณะการเมืองการปกครองของไทยเป็นแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีกฎหมายรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ไม่ได้มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดเหมือนสมัยก่อน (เรื่องเดียวกัน, 23)

2.3 ด้านประเพณีและวัฒนธรรม

สังคมไทยมีประเพณีและวัฒนธรรมที่เด่นเป็นเอกลักษณ์อยู่หลายด้านเช่นด้านภาษา สังคมไทยมีภาษาเป็นของตนเองทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ด้านการแต่งกาย การแต่งกายที่เป็นลักษณะของคนไทยในปัจจุบันนี้ ยังคงรักษาเอกลักษณ์ไว้ได้โดยเฉพาะสตรีในสังคมชนบท ด้านศิลปะมีศิลปะที่พัฒนามาจนเป็นเอกลักษณ์ของไทย ทั้งในด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประณีตศิลป์ต่าง ๆ ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีเช่นประเพณีการบวช การแต่งงาน การรดน้ำ สงกรานต์ การทำบุญ การแสดงความเคารพ (ไพฑูรย์ พงศะบุตร และคณะ, 2531 : 20) สังคมไทยมีประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคที่ชัดเจน แต่เมื่อกกล่าวโดยรวม ประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ก็คือ สิ่งที่สร้างสรรค์สังคมไทยให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เพื่อความชัดเจนยิ่งขึ้น จะอธิบายโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1) **ประเพณีไทย** คำว่า ประเพณีไทย คือ สิ่งที่นิยมถือประพฤติปฏิบัติสืบ ๆ กันมาจนเป็นแบบแผนของคนไทย ที่ได้รับมรดกตกทอดมาจากประเพณีเดิม ทำให้คนในสังคมทราบประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษของตน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2531 : 501) ประเพณีอาจหมายถึง

รวมถึงความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทักษะคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผนและวิธีการต่างๆ ตลอดถึงการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่างๆ ที่กระทำกันในอดีต (สุพัตรา สุภาพ, 2542 : 107) ลักษณะที่สำคัญของประเพณีก็คือ ต้องเป็นสิ่งที่คนในสังคมนั้นๆ ปฏิบัติเชื่อถือกันมานานจนกลายเป็นแบบอย่างความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบทอดกันมาและยังมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน ฉะนั้น ประเพณีก็คือความประพฤติของคนส่วนรวมที่ถือกันเป็นธรรมเนียม หรือเป็นระเบียบแบบแผน และสืบทอดกันมาจนเป็นพิมพ์เดียวกัน และยังคงอยู่ได้ก็เพราะมีสิ่งใหม่เข้ามาช่วยเสริมสร้างสิ่งเก่าอยู่เสมอ เมื่อเวลาล่วงเลยไป คนในสังคมต้องรู้จักปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประเพณีบ้างเพื่อให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประเพณีดั้งเดิมนั้น ถ้าเปลี่ยนแปลงมากเกินไปก็ความพอดีจะทำให้เสียลักษณะเดิมหรือบุคลิกลักษณะของตนไป เพราะประเพณีเดิมถือว่าเป็นรากฐานให้สังคมตั้งอยู่ได้ยาวนานและมั่นคง ประเพณีเดิมเป็นพื้นของประเพณีที่ยังคงอยู่ได้ก็เพราะยังมีสิ่งใหม่เข้ามาช่วยสร้างเสริมสิ่งเก่าอยู่เสมอ และกลมกลืนเข้ากันได้ดี จึงทำให้ประเพณีเดิมยังคงมีอยู่ต่อไป โดยคนในสังคมไม่เห็นความเปลี่ยนแปลงที่ค่อยเป็นไปทีละน้อยโดยไม่รู้ตัวตามเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ปัจจุบันเมื่อพูดถึงประเพณีไทย ก็หมายรวมถึงประเพณีของชนชาวไทยทั้งหมด ไม่ว่าจะอยู่ในภาคไหน ถิ่นไหน เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีทำบุญ ประเพณีแต่งงาน ประเพณีกราบไหว้ ประเพณีการบรรพชาอุปสมบท ประเพณีลอยกระทง ย่อมมีลักษณะที่เป็นส่วนประธานเหมือนกันหมดทุกภาคทุกท้องถิ่น (เสฐียรโกเศศ (นามแฝง), 2521 : 1-2) ส่วนที่แตกต่างกันนั้นก็เป็นที่ปรากฏการปลีกย่อยที่ปฏิบัติกันตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่นเท่านั้น ประเพณีนั้น ถ้าแยกกันในทางศึกษาออกเป็นแต่ละท้องถิ่น เช่น ประเพณีของภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและภาคใต้ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกัน จะปรากฏว่า ประเพณีของแต่ละภาคนั้น มีทั้งที่เหมือนกันและต่างกัน ที่เป็นเช่นนั้น พระยาอนุมานราชธนะ (เสฐียรโกเศศ) ได้กล่าวไว้ว่า เพราะสาเหตุ 3 อย่างคือ สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทางสังคม ที่แตกต่างกัน และมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความจริงประเพณีอาจจะเป็นเรื่องของความเชื่อที่เหลวไหล แต่ก็ถือว่าเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยอมรับกันได้ในสังคม ส่วนไพฑูรย์ พงศะบุตรและคณะ ได้อธิบายไว้ว่า ประเพณีไทยมาจากองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) การประกอบอาชีพ คนไทยที่มีอาชีพในทางเกษตรกรรม ก็มีพิธีกรรมและประเพณีต่าง ๆ เกี่ยวกับเกษตรกรรม เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว การทำขวัญแม่โพสพ ผู้ที่มีอาชีพอื่น ๆ ก็มีประเพณีต่าง ๆ แตกต่างกันไป

(2) คติความเชื่อ การเชื่อถือโชคกลาง การนับถือผีสงเทวดาและไสยศาสตร์ ทำให้เกิดประเพณีต่าง ๆ เช่น การทำขวัญ การหาฤกษ์ยาม การเซ่นไหว้บูชา

(3) ศาสนา การนับถือศาสนาทำให้เกิดระเบียบพิธีต่างๆ เกี่ยวกับศาสนาที่ตนนับถือเช่น ประเพณีการบวช การทอดกฐิน การโกนจุก การตั้งศาลพระภูมิ เป็นต้น

(4) การปกครอง ประเทศไทยมีการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศมาเป็นเวลาช้านาน จึงมีประเพณีต่างๆ เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น ประเพณีการเข้าเฝ้า และพระราชพิธีต่างๆ (ไพฑูริย์ พงศะบุตรและคณะ, 2531 : 108)

2) วัฒนธรรมไทย คำว่า วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่เจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบ กลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน เสฐียรโกเศศได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็นหลายลักษณะ ดังนี้

(1) วัฒนธรรม คือสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุง หรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีแห่งชีวิตของส่วนรวม

(2) วัฒนธรรม คือวิถีแห่งชีวิตของมนุษย์ในส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้เรียนกันได้เอาอย่างกันได้

(3) วัฒนธรรม คือสิ่งอันเป็นผลผลิตของส่วนรวมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากแต่ก่อน สืบทอดเป็นประเพณีกันมา

(4) วัฒนธรรม คือความคิดเห็น ความรู้สึก ความประพฤติ และกิริยาอาการ หรือการกระทำใดๆ ของมนุษย์ในส่วนรวมลงรูปพิมพ์เดียวกัน และแสดงออกมาให้ปรากฏเป็นภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ และระเบียบประเพณี เป็นต้น

(5) วัฒนธรรม คือมรดกแห่งสังคมซึ่งรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม (เสฐียรโกเศศ (นามแฝง), 2516 : 93)

ลักษณะของวัฒนธรรมเหล่านี้ปรากฏโดยทั่วไปทุกสังคม ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิดและแนวปฏิบัติที่ทำร่วมกันของคนในสังคมนั้นๆ เช่น มีความเชื่อเรื่องศาสนา เรื่องไสยศาสตร์ ก็ต้องมีร่องรอยทางวัฒนธรรมอันเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อนั้นๆ ปรากฏในสังคมนั้นทั้งส่วนที่วัตถุ

ที่มองเห็นได้และความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมซึ่งยากที่จะเปลี่ยนแปลง แม้ว่าสังคมนั้นจะรับเอาวัฒนธรรมใหม่ ๆ มาจากสังคมอื่น แต่ร่องรอยวัฒนธรรมเดิมก็ไม่สูญหายไปเสียทีเดียว เช่น สังคมไทยยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาซึ่งมาจากอินเดีย สิ่งที่ปะปนมาก็คือวัฒนธรรมของชาวอินเดีย แต่คนไทยก็รู้จักปรับปรุงให้เข้ากับสภาพแวดล้อมภูมิประเทศและอุปนิสัยดั้งเดิมของตน ไม่ได้รับเอามาทั้งดุ้น แต่รับมาเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ในแต่ละสังคมมีองค์ประกอบของวัฒนธรรมที่สำคัญดังนี้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2543 : 44) คือส่วนที่เป็นแนวทางการคิดเช่น ความเชื่อ ความรู้ ค่านิยม อุดมการณ์ คุณภาพ ส่วนที่เป็นแนวทางการประพฤติได้แก่บรรทัดฐานทางสังคมประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่บรรทัดฐานทางเทคนิคเช่น ทางแพทย์ ทางกีฬา ตลอดถึงวิถีประชาจารีตประเพณีและกฎหมายเป็นต้น และส่วนที่เป็นสัญลักษณ์ซึ่งมีได้ทั้งสัญลักษณ์ทางวัตถุ เช่น พระพุทธรูป ไม้กางเขน สุहर่า และสัญลักษณ์ที่ไม่เป็นวัตถุ เช่นวิธีการพูดของครู วิธีการแสดงออกของนักร้อง นักแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของเขา เป็นต้น

วัฒนธรรมก็มีอยู่ 2 ส่วนคือวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุ สิ่งจำเป็นเบื้องต้นในชีวิตคือ ปัจจัย 4 ตลอดถึงสิ่งอื่นๆ ที่เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ยานพาหนะ ตลอดจนเครื่องอาวุธยุทธโธปกรณ์ที่ป้องกันตัว จัดเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ วัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุนั้นได้แก่วัฒนธรรมทางจิตใจ มีความเจริญงอกงาม การศึกษา ความรู้ ศาสนาและจริยธรรม ศิลปะและวรรณคดี กฎหมายและระเบียบประเพณี ซึ่งส่งเสริมความรู้ทางจิตใจให้งอกงามหรือให้สบายใจ (เสฐียรโกเศศ (นามแฝง), 2516 : 99) วัฒนธรรมของสังคมไทยไม่เหมือนวัฒนธรรมสังคมอื่น แม้ว่าสังคมไทยจะได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมจากต่างชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมาผสมผสานบ้างก็ตาม เป็นการผสมผสานที่เราได้เลือกสรรวัฒนธรรมเหล่านั้นให้เข้ากับ ความเชื่อ และค่านิยมแบบไทย ๆ จนกระทั่งกลมกลืนเข้ากันอย่างแนบสนิทกลายเป็นวัฒนธรรมของไทยที่มีลักษณะเฉพาะของตนที่แตกต่างไปจากชาติอื่น (สุพัตรา สุภาพ, 2542 : 20) คนไทยส่วนใหญ่ นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งมีหลักธรรมสำคัญสอนให้คนประพฤติปฏิบัติตนให้มีเมตตา กรุณา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน การปฏิบัติตามหลักศีล 5 เป็นต้น แต่ในทางพฤติกรรมแล้วกลับพบว่า คนไทยจำนวนไม่น้อยมีพฤติกรรมส่อไปทางทุจริต ผิดศีลธรรม และแสดงถึงความโหดเหี้ยม ดังที่ปรากฏตามสื่อสารมวลชนต่างๆ ซึ่งเกิดขึ้นในแต่ละวันกลายเป็นปัญหาสังคมที่แก้ไขได้ยาก สังคมไทยปัจจุบันมีลักษณะเป็นแบบ "ตัวใครตัวมัน พวกใครพวกมัน" มากกว่าที่จะเป็นสังคมชาวพุทธที่มีความสงบร่มเย็น มีความเมตตา กรุณาและเอื้ออาทรต่อกันเป็นที่ตั้งเหมือนในอดีตที่ผ่านมา

ทำให้เป็นที่สงสัยว่า สังคมไทยในปัจจุบันเป็นสังคมชาวพุทธ ทำไมจึงเต็มไปด้วยการแสดงออกถึงความรุนแรง ความไม่มีมนุษยธรรมเช่นนี้ คำตอบที่เหมาะสมที่สุดก็คือเพราะสังคมไทยไม่ได้นำเอาหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างทั่วถึงและเพียงพอนั่นเอง ดังที่กล่าวแล้วว่า สังคมไทยเป็นลักษณะสังคมชาวพุทธ นับตั้งแต่โบราณกาลมา ได้มีหลักคำสอนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมจริยธรรมอันดีงามทางศาสนาเช่น สอนให้นักถึงเพื่อนมนุษย์ และสรรพสัตว์ทั้งหลายในฐานะเป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันทั้งสิ้น หลักคำสอนเหล่านี้เป็นการสร้างคุณธรรมให้เกิดในจิตใจของชาวพุทธ เพราะวัฒนธรรมแบบพุทธ เป็นวัฒนธรรมที่ไม่ได้บังคับให้ทุกคนต้องปฏิบัติตามหลักธรรม ไม่มีข้อกำหนดว่าผู้ใดปฏิบัติไม่ได้จะต้องมีความผิด และต้องถูกสังคมประณาม ซึ่งไม่เหมือนคำสอนในศาสนาบางศาสนา แต่พระพุทธศาสนาก็นั่นเช่นกันว่า พุทธธรรมเป็นสิ่งที่คนทุกคนควรจะปฏิบัติ ส่วนจะปฏิบัติได้มากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับศรัทธาของแต่ละคน วัฒนธรรมทางพุทธจึงเป็นวัฒนธรรมที่อ่อนแอ ไม่เป็นวัฒนธรรมเชิงบังคับให้ปฏิบัติ พุทธธรรมนั้นถ้าใครปฏิบัติได้ก็เป็นผลดีแก่บุคคลนั้น เพราะคำสอนทางพระพุทธศาสนาจะเน้นผลด้านพัฒนาการทางจิตใจเป็นสำคัญ และมีผลต่อบุคคลผู้ปฏิบัติโดยตรง เมื่อการปฏิบัติปล่อยให้เป็นไปตามแรงศรัทธาไม่มีการบังคับ คนที่ปฏิบัติตามมีจำนวนน้อยมาก จึงเป็นการตอบปัญหาที่ว่า ทำไมเมืองไทยซึ่งเป็นเมืองพุทธ จึงมีปัญหาอาชญากรรมและการแสดงออกถึงความรุนแรงโดยประการต่าง ๆ อย่างมาก การที่สังคมไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นเวลายาวนานนั้น ทำให้ศาสนามีบทบาทอย่างมากในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ ทำให้บุคคลและชุมชนรู้จักประสานประโยชน์เพื่อชาติ ตลอดจนมีอิทธิพลต่อประเพณี วัฒนธรรม การดำรงชีวิต ความเชื่อ และค่านิยมของคนไทย ทำให้คนไทยเป็นคนที่รักสงบ มีความอดทน อดกลั้น และเป็นคนมักน้อย นอกจากนั้น พระพุทธศาสนายังมีอิทธิพลต่อศิลปกรรม และสถาปัตยกรรมของไทยด้วย สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งในสังคมไทยก็คือ วัฒนธรรมของคนในสังคมที่แตกต่างกันไปเนื่องมาจากการนับถือศาสนาที่ต่างกัน แต่อย่างไร ก็ตาม สังคมไทยก็มีความสุขตลอดมาไม่เคยมีการขัดแย้งทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น เพราะคนไทยมีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้เข้ากับสังคมง่าย สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช ได้ประทานพระวรมโฆษาทิวาว่า

“ไทยเจริญตลอดมาด้วยจารีตประเพณีความประพฤติปฏิบัติแบบของไทย
นี้แหละ ที่เป็นวัฒนธรรม วัฒนธรรมไทยทำให้เจริญ ให้เป็นที่ปรากฏ
แก่โลกอย่างมีเกียรติมีศักดิ์ศรี วัฒนธรรมของไทยแม้ในทุกวันนี้ ที่โลกเจริญ

ไกลกว่าเคยมามากมาย ก็ยังเป็นที่ยอมรับทั่วโลกว่าประณีต งดงาม โดยเป็นที่ยอมรับรู้ทั่วกันว่ารากฐานที่แท้จริงของวัฒนธรรมไทยเกิดแต่พระพุทธศาสนาที่ประเสริฐสุด ไม่มีเสมอเหมือน ที่กล่าวว่าพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานที่แท้จริงของวัฒนธรรมไทยก็เพราะพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาแต่ไหนแต่ไร คนไทยนับถือพระพุทธศานามาแต่ไหน แต่ไร นับถือด้วยจิตใจ ด้วยจริงใจ สมเด็จพระบรมศาสดา สัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนไว้อย่างไร คนไทยในอดีตกาลนาน ไกลอนอบน้อมยอมรับปฏิบัติอย่างทุ่มเทชีวิตจิตใจ คุณสมบัตินั้น อันเกิดแต่ที่สมเด็จพระบรมศาสดา สัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแจกแจงแสดงให้เห็นคุณ จึงสืบทอดมาเป็นคุณสมบัติของ ลูกหลานไทยในทุกวันนี้ มีความกตัญญูกตเวทิตะเป็นสำคัญ พร้อมด้วยทาน ด้วยศีล ด้วยเมตตากรุณา อันล้วนเป็นความงดงามความเจริญของไทยทั้งนั้น เป็นวัฒนธรรมของไทยอย่างแท้จริง อันเกิดแต่พระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ” (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2537 : 89-90)

นอกจากนี้พระธรรมปิฎก ก็ได้กล่าวไว้ในลักษณะเดียวกันว่า พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยทุกด้าน ทั้งทางด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ตลอดจนการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม (พระธรรมปิฎก, 2538 : 2)

กล่าวโดยสรุป พระพุทธศาสนากับสังคมไทยมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องถึงกันทุกด้าน โดยเฉพาะด้านสังคมและประเพณีวัฒนธรรม พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย ด้านต่าง ๆ วิธีชีวิตของคนไทยได้เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาตั้งเกิดจนตาย เนื่องจากหลักคำสอนทางพุทธศาสนามีความสอดคล้องกับลักษณะอุปนิสัยคนไทย เช่นชอบความสงบ ความมีเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชอบความอิสระเสรีและพุทธศาสนาก็อยู่คู่กับชาติไทยมาตั้งแต่โบราณกาล จึงมีอิทธิพลต่อสังคมไทยด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ด้านภาษา ภาษาไทยส่วนใหญ่มีรากฐานมาจากภาษาบาลีและสันสกฤต ซึ่งเป็นภาษาที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา เนื่องจากพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทใช้ภาษาบาลี และฝ่ายมหายานใช้ภาษาสันสกฤตเป็นหลัก เมื่อพุทธศาสนาเข้ามาสู่ไทย คนไทยก็รับเอาวัฒนธรรมด้านภาษาด้วย ดังที่ภาษาที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ทั้งชื่อคน ชื่อสถานที่ และชื่อเรียกสิ่งต่าง ๆ ล้วนมา

จากศัพท์บาลีแทบทั้งสิ้น เช่นคำว่า โทรศัพท์ โทรทัศน์ มหาวิทยาลัย ธนาคาร เกษตรกรรม รัฐบาล อดิศักดิ์ ศุภลักษณ์ วราพรรณ ธารินทร์ ทศนศึกษา วิถี เป็นต้น และเป็นได้กลายเป็นภาษาไทยไปจนบางคนเข้าใจว่าเป็นภาษาไทยดั้งเดิม

2) ด้านวรรณกรรม วรรณคดีทั้งหลายได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา และคัมภีร์พระพุทธศาสนายังเป็นที่มาแหล่งใหญ่ของบทประพันธ์และกวีนิพนธ์ต่าง ๆ ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

3) ด้านศิลปกรรม ประเทศไทยได้รับความสนใจจากชาวต่างชาติ ว่าเป็นเมืองที่มีศิลปงดงามยากที่จะหาชาติใดเหมือน ศิลปะที่ปรากฏล้วนแต่มีความประณีตสวยงาม ตรงตาตรงใจแก่ผู้พบเห็น ซึ่งศิลปกรรมเหล่านั้นได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา เช่นวัดวาอารามต่าง ๆ สวยสดงดงาม ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่งดงาม ละเอียดอ่อน เขียนเรื่องราวในพระพุทธศาสนา และชาดกต่าง ๆ นอกจากนั้นศิลปะทางดนตรีก็เนื่องอยู่ด้วยกันกับพระพุทธศาสนา วัดเป็นแหล่งกำเนิดและอนุรักษ์ศิลปะดนตรี ด้วยวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน จึงเป็นแหล่งกำเนิดหรือปรากฏตัวของดนตรีในโอกาสงานต่าง ๆ ทั้งงานมงคลและอวมงคล

4) ด้านการศึกษา การศึกษาของไทยในอดีต มีวัดเป็นศูนย์กลางในการให้การศึกษา มีพระภิกษุเป็นครูสอนวิชาการความรู้ต่าง ๆ แก่ประชาชน ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงจัดการศึกษาแบบใหม่ขึ้นในหัวเมือง โปรดให้พระสงฆ์เป็นครูสอน และถือว่าคนที่ผ่านการบวชเรียนมาแล้วเป็นผู้ที่มีความรู้ จึงกำหนดให้คนที่เข้ารับราชการต้องผ่านการบวชเรียนมาก่อน จึงเกิดประเพณีบวชเรียนขึ้น และเมื่อรัฐได้นำเอาระบบการศึกษาแบบใหม่เข้ามา ทำให้บทบาทของวัดที่เคยเป็นศูนย์กลางลดน้อยลง แต่พระสงฆ์ก็ยังมีส่วนในการจัดการศึกษาชุมชน เช่นเป็นผู้อุปถัมภ์โรงเรียนยกที่วัดให้ตั้งเป็นโรงเรียน จึงมีโรงเรียนที่ตั้งขึ้นในวัดมากมาย แม้โรงเรียนสำหรับประชาชนแห่งแรกที่ตั้งในวัด คือโรงเรียนวัดมหรณพาราม

5) ด้านสังคมสงเคราะห์ วัดเป็นสถานสงเคราะห์ประชาชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นว่า วัดเป็นศูนย์กลางชุมชน ให้การสงเคราะห์แก่ชุมชน เช่น เป็นที่ปรึกษาปัญหาชีวิตสำหรับคนมีปัญหาทางด้านจิตใจ มีพระเป็นจิตแพทย์ เป็นสถานพยาบาลแก่ผู้ป่วยไข้ แม้ปัจจุบันวัดหลายแห่งกลายเป็นที่พึ่งพิงทั้งทางกายและทางใจของคนผู้ติดเชื้อเอดส์ วัดเป็นศาลไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของชาวบ้าน วัดเป็นสถานบันเทิง รื่นเริงต่างๆของชุมชน เมื่อมีประเพณีต่างๆและที่สำคัญวัดเป็นสถานสงเคราะห์ที่สำคัญทางด้านจิตใจแก่ประชาชนทุกระดับ เพราะพระพุทธศาสนาเป็น

ประจักษ์คุณทรัพย์ที่ทรงคุณค่ามหาศาล เป็นที่พึ่งแก่คนตั้งแต่วัยเด็กที่ต้องการความสงบใจจากพิธีกรรมความเชื่อจนถึงผู้ที่ต้องการหลักธรรมแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา

6) พระพุทธศาสนาเป็นต้นกำเนิดพิธีกรรมและวันสำคัญต่างๆ พิธีกรรมของไทยมาจากความเชื่อและเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนาเป็นส่วนมาก เช่น พิธีลอยกระทง พิธีทำบุญวันสารทไทย พิธีสงกรานต์ เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วยังมีวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น

7) พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ร้อยละ 95 นับถือพระพุทธศาสนา สามารถบอกกับชาวต่างชาติได้อย่างภาคภูมิใจว่าเมืองไทยเราเป็นเมืองพุทธ ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ตรัสต้อนรับพระสันตปาปา จอห์น ปอล ที่ 2 ประมุขแห่งศาสนจักรคาทอลิก ในคราวที่เข้าเฝ้า ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ในวันที่ 10 พฤษภาคม 2527 มีความจำเพาะตอนนั้นว่า “คนไทยเป็นศาสนิกที่ดีทั่วกัน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติ”

3. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไทย

สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเพราะได้รับอิทธิพลจากค่านิยมและวัฒนธรรมหลายกระแสจากชาติต่าง ๆ ตามที่ปรากฏให้เห็นอยู่เสมอในสังคมปัจจุบัน ดังที่สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชทรงอธิบายไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะต้องมีอยู่เสมอ คนชาติไทยเราแต่เดิมก็ยังไม่มีการบูชาพระพุทธรูป แต่มีระบบสังคมของตน ที่เกิดขึ้นจากคนไทยเราเองและจากคนเผ่าอื่นหรือประเทศอื่นที่อยู่ใกล้เคียง คบหากัน ไปมาหาสู่กัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงมาเรื่อย ๆ เมื่อได้รับพระพุทธศาสนา สังคมไทยก็เปลี่ยนแปลงไปตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นคำสั่งสอนที่ทำให้เป็น "อารยะ" ให้ "วัฒนธรรม" ยิ่งกว่าระบบเก่า นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่แห่งสังคมไทยในสมัยกว่าพันปี พระพุทธศาสนาได้กลายมาเป็นศาสนาประจำชาติไทย ได้หยั่งรากลงลึก กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นโครงร่างเป็นเลือดเนื้อของสังคมไทยมากกว่าพันปี (สมเด็จพระญาณสังวร, สมเด็จพระสังฆราช, 2536 : 217) แต่สังคมก็ยังจะต้องมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สิ่งเข้ามาทำให้เปลี่ยนแปลงไป เช่น ทางด้านจิตใจ คือศาสนาต่าง ๆ ที่เข้ามาภายหลัง ลัทธิความเชื่อถือต่างๆ เป็นต้น ทางปัญญา คือการศึกษาที่จัดขึ้นเป็นระบบการศึกษาตลอดถึงความรู้อย่างที่เจริญขึ้น ทางวัตถุ คือสิ่งต่าง ๆ ที่ประดิษฐ์ขึ้นใช้ สำหรับศาสนาต่าง ๆ ในสังคมไทยนั้น เมื่อ

พิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นว่า ไม่เข้ามาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก ควรจะเรียกว่าเข้ามาช่วยเหลือมากกว่า เช่น ช่วยเหลือทางการศึกษา การรักษาพยาบาล และช่วยรับรองระบบความเชื่อในกรรมหรือในบาปบุญคุณโทษตามหลักแห่งพระพุทธศาสนาที่ฝังแน่นอยู่ในความรู้สึกของคนไทยทั่วไปแล้ว ถึงใครจะไปนับถือศาสนาอื่น แต่ก็มิได้เปลี่ยนความรู้สึกในเรื่องของบาปบุญคุณโทษ ยังคงนับถือผู้หลักผู้ใหญ่ มีความกตัญญูต่เวทีต่อผู้มีพระคุณตามหลักคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาอยู่นั่นเอง

วัฒนธรรมเดิมที่ไม่เหมาะสมในบางประการ เมื่อปรับปรุงเสียใหม่ก็จะเป็นประโยชน์ ซึ่งมีอยู่หลายอย่างในสังคมไทย ในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้ทรงปรับปรุงพิธีทางศาสนาพราหมณ์ ให้มีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าแทรกอยู่ด้วย จนกระทั่งในบัดนี้คนไทยทั่วไปก็ได้ปฏิบัติพิธีกรรมต่าง ๆ โดยมากมีรูปพิธีเป็นพราหมณ์ แต่มีการบำเพ็ญกุศลเป็นทางพุทธปนกันอยู่ แต่ถ้าของเดิมเหมาะสมอยู่แล้ว ถ้านำมาปรับปรุงใหม่ก็จะทำให้เสียหายได้ เช่น ระบบหรือแบบที่เป็นลักษณะของคนไทยที่ลงตัวอยู่แล้ว จะเปลี่ยนทำเป็นแบบจีนแขกหรือฝรั่งไปอย่างไรก็เป็น การเสียมากกว่าดี แบบโบสถ์วิหารและลวดลายไทยต่าง ๆ ที่นับว่าเป็นศิลปะชั้นยอด เป็นแบบที่ลงตัวแล้วจะเปลี่ยนแก้อย่างไรก็ไม่ดีไปกว่าของเดิม (เรื่องเดียวกัน, 220) พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีความยั่งยืนสถาพรมาจนถึงทุกวันนี้ก็เพราะคุณลักษณะพิเศษที่มีความยืดหยุ่นและปรับตัวเข้ากับพลังกดดันจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมได้อย่างดียิ่ง พระพุทธศาสนาและสถาบันพระสงฆ์เป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประชาชนไทย ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางการเมืองและสังคมไทย

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ยกย่องศักดิ์ศรีของมนุษย์ที่เรียนรู้จนทรงความรู้ ทุกคนเมื่อมาบวชเรียนก็เสมอภาพกันหมด ฐานะของชาติตระกูล ยศศักดิ์ไม่มีความสำคัญ แต่ฐานะของความรู้สำคัญ ดังที่ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสีกล่าวว่า "พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้สูงสุด ถือว่าการเรียนรู้คือวิถีชีวิต ที่ทรงบัญญัติมรรคมีองค์ 8 วัณนั้น มรรคก็คือวิถีชีวิตวิถีชีวิต 8 นี้เมื่อจัดกลุ่มเข้าด้วยกันเหลือ 3 เรียกว่า ไตรสิกขา" (ประเวศ วะสี, 2540 : 3) แต่ในปัจจุบันนี้สภาพทางสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอันมาทั้งทางด้านวัตถุและด้านจิตใจ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการรับเอาความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีของตะวันตกเข้ามาอย่างขาดการกลั่นกรองและไม่มีขีดจำกัดนั่นเอง จึงทำให้ความเจริญทางด้านวัตถุ

หรือวัตถุนิยมมีมากเหนือกว่าด้านจิตใจอย่างรวดเร็ว ทำให้จิตใจของคนในสังคมเสื่อมถอยและตกต่ำลงอย่างน่าเป็นห่วง ดังที่พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวไว้ว่า

“สังคมไทยปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุเป็นอย่างมาก แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวหาได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขที่แท้จริงของคนไทยไม่ คนนิยมวัตถุหรือวัตถุนิยมมากขึ้น มีกิเลสมากขึ้นและสิ่งที่ขาดคือศีลธรรม สภาพสังคมที่พอนะเพราะรับอิทธิพลอารยธรรมตะวันตก”. (พุทธทาสภิกขุ, 2525 : 90)

เนื่องจากสังคมไทยได้รับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามามากเกินไปนี้เอง จึงทำให้คิดได้ว่าต่อไปข้างหน้าวัฒนธรรมไทยอาจจะสูญหายไป จนต้องมีการรณรงค์ให้คนในสังคมหันมารักวัฒนธรรมไทยและรักษาไว้มิให้สูญสิ้นไปตามกระแสวัฒนธรรมตะวันตก สถาบันครอบครัวไทยในอดีตที่ผ่านมาเคยอยู่กันอย่างพร้อมหน้า ต่างคนต่างก็ช่วยเหลือกันในการประกอบอาชีพ เป็นลักษณะการเกษตรแบบพอเพียง เพื่อบริโภคกันเองภายในครอบครัวก็ต้องหันมาผลิตเพื่อส่งออกไปขายในตลาด จนเกิดระบบสังคมอุตสาหกรรมขึ้นก็ทำให้ประชาชนต้องอพยพไปขายแรงงานตามที่ต่าง ๆ ซึ่งมีความเจริญกว่า สถาบันครอบครัวก็ต้องแยกกันอยู่ พฤติกรรมที่คนในสังคมแสดงออกมาเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับสังคมไทยในอดีตซึ่งเคยสงบสุข มัคน้อย เรียบง่าย และไม่เห็นแก่ตัว พอมาถึงปัจจุบัน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้นับวันจะเลือนหายไปจากสังคมไทย และคนไทยในปัจจุบันก็เห็นห่างจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามากขึ้นทุกขณะ และบางคนกลับมองเห็นว่าเป็นสิ่งที่ล้าสมัย ซึ่งก็น่าเป็นห่วงว่าต่อไปในอนาคต ฐานะของพระพุทธศาสนาจะเป็นไปในทิศทางใด แม้ว่าสังคมไทยจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากที่สุดก็ตาม แต่เอกลักษณ์ของความเป็นไทยบางประการ เช่น วรรณกรรม ศิลปกรรม ภาษาไทย วัฒนธรรมและประเพณีไทย ยังคงปรากฏให้เราได้พบเห็นกันอยู่ พระพุทธศาสนาก็ยังเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในสังคมไทยต่อไป เพียงแต่บทบาทบางประการ อาจจะลดลงไปบ้าง ไม่เหมือนกับพระพุทธศาสนาในอดีต แม้ว่าคนไทยส่วนใหญ่จะไม่ค่อยซาบซึ้งในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาโดยแท้จริง แต่อย่างน้อยก็ยังยึดถือพิธีกรรมและประเพณีทางพระพุทธศาสนาไว้

4. ความเชื่อในสังคมไทย

ความเชื่อ (belief) เป็นพื้นฐานให้เกิดการกระทำสิ่งต่างๆ ทั้งในด้านดีและด้านร้าย ถ้าความเชื่อเป็นสิ่งที่ไม่เบียดเบียนคนอื่นและเป็นสิ่งที่ไม่มั่งงาย การกระทำที่เกิดจากความเชื่อ

เช่นนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตและสังคมเช่น ความเชื่อในศาสนา เทพเจ้า เทวดา นางฟ้า และ พระภูมิเจ้าที่ เมื่อเป็นไปด้วยเหตุผลไม่มंगาย เป็นที่ยอมรับกันในสังคมส่วนใหญ่ ก็เป็นไปเพื่อความ อยู่เย็นเป็นสุขของคนในสังคม และเชื่อว่าสิ่งที่มนุษย์ได้กระทำนั้นสามารถจะปกป้องคุ้มครอง อันตรายต่างๆ แก่ตนและสังคมได้ ความเชื่อเหล่านี้จึงได้นำไปสู่การสร้างศาสนสถาน เทวรูป ศาล เจ้าหรือศาลพระภูมิขึ้นมาเพื่อเป็นที่ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ เพราะความเชื่อเป็นเหตุให้เกิด พิธีกรรม ผลที่เกิดขึ้นตามมาคืองานด้านศิลปกรรมต่างๆ ความเชื่อทำให้เกิดแนวความคิดที่มนุษย์ จะต้องกระทำร่วมกัน ผาสุก มุทสมธา ได้กล่าวไว้ว่า ความเชื่อทำให้เกิดการกำหนดบทสวด การ อ้อนวอนสรรเสริญ เป็นการแสดงความกตัญญูตว่สิ่งที่ตนเคารพนับถือ การสวดก็เป็นมงคล แก่ตนเองและครอบครัวหรือคนใกล้ชิดได้เหมือนกัน ถ้ามีเจตนาเป็นกุศลประกอบด้วยเมตตาจิต (ผาสุก มุทสมธา อ้างถึงใน ดนัย ไชโยธา, 2519 : 69-70) ความเชื่อทำให้เกิดการรวมกลุ่มทาง สังคมและวัฒนธรรม มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม มีขนบธรรมเนียมเกิดขึ้น ความเชื่อทำ ให้เกิดความมั่นใจในตัวเอง ทำให้คนเข้มแข็งมีหลักยึดเหนี่ยว ความเชื่อมีทั้งให้ประโยชน์และโทษ ถ้าความเชื่อเป็นความมंगายไม่ใช้วิจารณ์ญาณ เชื่อตามการบอกเล่าของบรรพบุรุษ และไม่มี การศึกษาวิเคราะห์หาเหตุผล ความเชื่อเช่นนั้นอาจทำให้เกิดส่วนเสียได้ โดยเฉพาะต่อการพัฒนา สังคม ความเชื่อมีประโยชน์หรือมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและมีอิทธิพลต่อสังคม เป็นตัว กำหนดการแสดงออกทางพฤติกรรมของคนในสังคม สังเกตได้ว่า เมื่อบุคคลมีความเชื่ออย่างใด อย่างหนึ่งแล้ว ย่อมเป็นเหตุจูงใจให้เกิดการกระทำหรือพฤติกรรมที่ตอบสนองความเชื่อ นั้น ๆ และ ถ้าเปลี่ยนความเชื่อไปจากเดิม พฤติกรรมจะเปลี่ยนตามไปด้วย และพฤติกรรมเช่นนั้นอาจจะ สะท้อนให้สังเกตเห็นได้ในลักษณะของข้อห้ามและข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ความเชื่อของคนในสังคมโดยทั่วไปมีอยู่ 3 อย่างคือ ความเชื่อที่มนุษย์มีต่อมนุษย์ มนุษย์มีต่อ ธรรมชาติ และมนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ (เรื่องเดียวกัน, 71) ความเชื่อที่สำคัญของชาวไทยที่ เป็นหลักใหญ่ๆ ก็อยู่ลักษณะ 3 อย่างนี้เหมือนกันเช่น ความเชื่อในทางศาสนา ความเชื่อในสถาบัน พระมหากษัตริย์ และความเชื่อเกี่ยวกับตริจฉานวิชาต่างๆ เช่น ไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคลาง ฤกษ์ยาม ซึ่งถือเป็นประเด็นหลักในการวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้ก็ยังมี ความเชื่อในเรื่องผีสังเทวดา ผี บรรพบุรุษ ตลอดถึงพระภูมิเจ้าที่เป็นต้น ความเชื่อจึงเป็นวัฒนธรรมส่วนหนึ่งของสังคมนั้นๆ เพราะเป็นตัวกำหนดลักษณะของแต่ละสังคมด้วย ดังจะได้กล่าวโดยละเอียดในแต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

4.1 ความเชื่อดั้งเดิมของคนไทย

แม้ว่าในปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่จะยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาแล้วก็ตาม แต่ความเชื่อดั้งเดิมคือเรื่องผีก็ยังคงถือปฏิบัติกันที่เรียกว่า ศาสนาวิญญาณนิยม (Animism) (ดูรายละเอียดในข้อ 3.3.3 ข้างหน้า) คนไทยมีความเชื่อทางดริจฉานวิชาหรือไสยศาสตร์เป็นดั้งเดิมอยู่ก่อนแล้วคือ เชื่อกเกี่ยวกับเรื่องผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ตามรากฐานเดิมของชุมชนในแถบสุวรรณภูมิ ดังเรื่องเล่าว่า เมื่อครั้งที่พระโสณะและพระอุตตระเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งแรกก็พบว่า ชาวบ้านในแถบนี้กำลังได้รับความเดือดร้อนเพราะอำนาจของภูตผีปีศาจจึงได้ช่วยกันกำจัดปัดเป่าและได้แนะนำสั่งสอนจนชาวบ้านเข้าใจและหันมานับถือ พระรัตนตรัยในที่สุด (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2532 : 68-69) แม้ว่าสังคมไทยในสมัยนั้นจะหันมานับถือพระรัตนตรัยแล้ว แต่ก็ยังนับถือผีควบคู่กันไปด้วย ศึกษาได้จากหลักศิลาจารึกต่าง ๆ ซึ่งได้กล่าวถึงการประกอบพิธีกรรมและการบวงสรวงเพื่อให้ผีคุ้มครองป้องกันภัยให้กับกรุงสุโขทัยไว้ด้วย (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2532 : 46) สาธารณสำคัญของความเชื่อเดิมคือ ความเชื่อเรื่องผี พรหมณ์ และพุทธศาสนาฝ่ายมหายานยังปรากฏอยู่ ดังจะสังเกตได้จากการยกย่องสถานะและบทบาทของผี เช่น "พระชะพุงผี" ให้อยู่เหนือเทพเหนือพุทธ ดังปรากฏความในศิลาจารึกหลักที่ 1 ระบุว่า "ในกรุงสุโขทัย...มีพระชะพุงผี เทพดาในเขื่อนนั้นเป็นใหญ่กว่าทุกผีในเมืองนี้ ขุนผู้ใดถือเมืองสุโขทัยนี้แล้ว ให่วีตีพลีถูก เมืองนี้เที่ยง เมืองนี้ดี ผีไหวปัดพลีปลีถูก ผีในเขื่อนบ่คุ้มบ่เกรง เมื่อนี้หาย... (คณิงนิตย์ จันทบุตร , 2532 : 62) ในยุคต่อมา เมื่อพระพุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ได้แพร่เข้ามาในสังคมไทยแล้ว พระสงฆ์ในลัทธิลังกาวงศ์มีจริยวัตรเคร่งครัดงดงามน่าเลื่อมใส ทำให้เกิดศรัทธาแก่ชาวไทยในสมัยนั้นเป็นอันมาก ประชาชนได้สนใจและพากันปฏิบัติตามหลักธรรมต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง เท่ากับว่าพระพุทธศาสนาได้มีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมจิตใจ และเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติของชนในชาติตั้งแต่นั้นมา (สุวิน สุขสมกิจ, 2519 : 38-39) นับว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่เป็นที่รวมของระบบความเชื่อต่าง ๆ เช่น ความเชื่อในทางศาสนา ความเชื่อในเรื่องผีบ้านผีเรือน ผีปุดา ชนชาวไทยทั้งในเมืองและในชนบท ทั้งที่เจริญแล้วและยังไม่เจริญ ก็ยังคงมีความเชื่อในเรื่องดริจฉานวิชา และไสยศาสตร์ต่าง ๆ เป็นส่วนมาก จะแตกต่างกันอยู่บ้าง ก็ขึ้นอยู่กับแต่ละชุมชนว่ามีความเชื่อดั้งเดิมเป็นมาอย่างไร แต่ระบบความเชื่อขั้นพื้นฐานในสังคมไทย มีลักษณะที่คล้ายกัน กล่าวคือยังเป็นชุมชนที่มีความเชื่ออย่างมั่นคงในศาสนาและไสยศาสตร์ ซึ่งไม่ใช่มีอยู่ในชนชั้นระดับชาวบ้านทั่วไปเท่านั้น แม้ชนชั้นปัญญาชน ก็ยังมีความเชื่ออยู่เหมือนกัน พระยา

อนุমানราชชนกกล่าวว่า ทุกชาติทุกภาษา ไม่ว่าใคร ๆ ก็ตามต่างก็ถือผีตลอดจนของขลังของศักดิ์สิทธิ์เป็นสรณะมาก่อนด้วยกัน แม้ปัจจุบันนี้ก็ยังคง มีอยู่ จะต่างกันระหว่างชนชาติหรือผู้ที่ถือก็ที่มีลักษณะประณีตหรือหยาบกว่ากันอันเป็นเรื่องปลีกย่อยเท่านั้น ผีเป็นสิ่งที่ลึกลับมองไม่เห็นตัวจริง ถ้าจะเห็นได้ก็แต่ร่าง ๆ เป็นรูปร่างต่าง ๆ อันไม่ใช่ตัวแท้ของผี หากเห็นไปเอง เมื่อเกิดอารมณ์ผิดปกติว่านั่นคือผี ซึ่งบางท่านอาจมองว่าเป็นการปรุงแต่งขึ้นมาเพื่อหลอกตัวเอง เพราะมีความเชื่อในเรื่องนี้เป็นพื้นอยู่แล้ว โดยสัญชาตญาณแล้ว มนุษย์ทุกคนย่อมมีความหวาดระแวงในสิ่งรอบข้าง เพราะกลัวว่าจะมีอันตรายจะเกิดขึ้น แก่ตน ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เกิดขึ้นในระยะแรกเมื่อมนุษย์มีความระแวงและพยายามค้นหาคำตอบเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ที่ไม่สามารถหาคำตอบจากความรู้เดิมที่มีอยู่เกี่ยวกับธรรมชาติได้ คำอธิบายว่า พายุ ร่องฟ้าผ่า หรือน้ำท่วม ฝนแล้งเกิดขึ้นเพราะอำนาจเหนือธรรมชาติ ย่อมเป็นคำตอบที่มนุษย์ในสมัยนั้นยอมรับ เพราะผู้ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติเท่านั้นคือผู้ที่สามารถควบคุมพฤติกรรมของธรรมชาติได้ ความเชื่อของมนุษย์จึงมุ่งไปที่สิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น ภูตผี เจ้าป่า เจ้าเขา เพื่อให้ตนได้อยู่รอดปลอดภัยจึงได้มีการบวงสรวง อ้อนวอน การถือผีที่มองไม่เห็นตัว และผีป่วนตายายหรือผีบรรพบุรุษ จึงเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่แล้ว เมื่อศาสนาพราหมณ์เผยแพร่เข้ามา พิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ยังมีลักษณะที่คล้ายกันกับความเชื่อดั้งเดิม จึงเป็นที่ยอมรับของคนในสมัยนั้น

4.2 ความเชื่อทางศาสนา

ความเชื่อ เป็นสิ่งสำคัญประการแรกของศาสนา กล่าวคือศาสนิกชนของทุกศาสนา ต้องมีความเชื่อและความศรัทธาในศาสนานั้น ๆ เสียก่อน จึงจะสามารถเข้าร่วมพิธีกรรมในศาสนานั้น ๆ ได้ด้วยความเต็มใจ ถ้าไม่มีศรัทธา แม้ว่าจะเข้าร่วมในพิธีกรรมนั้นๆ แต่จะไม่สำเร็จประโยชน์ได้ ศาสนาทุกศาสนาย่อมมีพิธีกรรมและคัมภีร์สำคัญสำหรับให้ศาสนิกของตนได้ปฏิบัติและศึกษา โดยเฉพาะ เพื่อให้เกิดความเชื่อมากยิ่งขึ้น เช่น พุทธศาสนิกชนมีความเชื่อต่อพระรัตนตรัย คริสตศาสนามีความเชื่อในพระเจ้า และอิสลามิกชนมีความเชื่อในพระเจ้าคืออัลเลาะห์ หลักคำสอนในศาสนานั้น ๆ ก็คล้ายกับเป็นธรรมนูญแห่งชีวิตของศาสนิกชนก็ว่าได้ เพราะถือว่าเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของผู้ที่มีความเชื่อในศาสนานั้น ๆ ว่าจะดำเนินชีวิตกันอย่างไรในสังคมประเทศไทยได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมาจากเขมร แม้ว่าในภายหลังจะยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่ละทิ้งความเชื่อดั้งเดิม สังคมไทยจึงเป็นสังคมที่ผสมผสานกันระหว่างศาสนาพราหมณ์ ศาสนาพุทธ และการนับถือผีอันเป็นความเชื่อดั้งเดิม ในปัจจุบันศาสนาที่

สำคัญในสังคมไทย ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของคนไทย ประกอบด้วยศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ อิสลาม พราหมณ์ ฯลฯ มาตามลำดับ คนไทยนับถือพระพุทธศาสนาแบบนิกายเถรวาทซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากประเทศศรีลังกาหรือที่เรียกว่า "ลัทธิลังกาวงศ์" ส่วนนิกายมหายานก็มีบ้างเป็นส่วนน้อย ซึ่งก็มีธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป ศาสนาพุทธนิกายมหายานในสังคมไทยนั้นส่วนมากนับถือกันเฉพาะกลุ่มชุมชนชาวจีนและชาวญวน ซึ่งเรียกอย่างเป็นทางการว่า จีนนิกายบ้าง อนัมนิกายบ้าง แต่นิกายมหายานเหล่านี้ก็เป็นส่วนหนึ่งในสังคมไทยที่ถือเป็นความเชื่อเฉพาะกลุ่ม เหมือนกับศาสนาอื่นตามที่กล่าวมาแล้ว

1) **อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู** ศาสนามีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ทั้งในด้านจิตใจ และขนบธรรมเนียมประเพณี ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ศาสนาก็มีส่วนเข้าไปมีเกี่ยวข้องอยู่มาก มิใช่แต่พระพุทธศาสนาเท่านั้น ศาสนาอื่น ๆ ตลอดจนลัทธิหรือความเชื่อต่าง ๆ ก็ยังมีแทรกอยู่ในสังคมไม่น้อย เช่นวัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมผสมผสานกันระหว่างพระพุทธศาสนากับพราหมณ์ งานพิธีหรือประเพณีต่าง ๆ ทั้งที่เป็นราชพิธี ศาสนาเข้าไปเกี่ยวข้องกับชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่ว่าจะช่วงใดก็ช่วงหนึ่งของชีวิต ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะความเชื่อมั่นความศรัทธาในศาสนา จึงมีผลในทางส่งเสริม ขวัญ กำลังใจ และความรู้สึกในทางที่ดี เช่น ความเป็นศิริมงคล ความเจริญรุ่งเรือง ดังนั้น ถ้ามีใครละเลย ทำไม่ถูกต้องตามระเบียบประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา ก็อาจจะทำให้เกิดความรู้สึกในทางตรงกันข้ามเช่น ขวัญเสีย ขาดความเชื่อมั่น ขาดกำลังใจ หรือมิฉะนั้นก็อาจจะถูกตำหนิติเตียนจากสังคมได้ว่าเป็นคนแหกคอก (สุวิน สุขสมกิจ, 2519 : 22) ในสมัยที่ศาสนาฮินดูได้เข้ามาเผยแพร่ในประเทศเขมรนั้น พวกพราหมณ์มีอิทธิพลมากในอาณาจักรขอมและได้ขยายอำนาจเข้าครอบครองดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบันนี้ด้วย ศาสนาพราหมณ์จึงได้เผยแพร่เข้าสู่ประเทศไทยด้วย ในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์นั้น พระมหากษัตริย์ไทยได้ทรงเล็งพวกรพราหมณ์และทรงเลื่อมใสนับถือพิธีกรรมต่าง ๆ ของพราหมณ์เป็นอันมาก ดังที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้เช่น เสาชิงช้าตรียมปวาย ศาสนาพราหมณ์จึงมีอิทธิพลต่อสังคมไทยในด้านการพิธีกรรมและพระราชพิธีต่าง ๆ เป็นต้นว่า พิธีแรกนาขวัญ พิธีมงคลสมรส การปลูกบ้านใหม่ พิธีโกนผมไฟ โคนจุก และพิธีลอยกระทง ฯลฯ นอกจากพิธีกรรมดังกล่าวแล้ว ยังมีสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมแบบเขมรปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปเช่น พระปราสาทต่าง ๆ ดังนั้นในสังคมไทยจึงเป็นการยากที่จะแยกพิธีทางพระพุทธศาสนากับศาสนาพราหมณ์ออกจากกันโดยเด็ดขาด เพราะคนไทยส่วนใหญ่ไม่

ปฏิเสธพิธีอันดิงามของศาสนาต่าง ๆ เมื่อเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีงามพอที่จะนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติได้ก็ ยอมรับเอามาปฏิบัติด้วยความพอใจ ดังนั้น คนไทยจึงปฏิบัติตามพิธีของศาสนาพราหมณ์มาจนถึง ปัจจุบันนี้

2) **อิทธิพลของพระพุทธศาสนา** สังคมไทยมีจิตใจเอื้อเพื่อต่อศาสนาทุกศาสนาจน กลายเป็นลักษณะที่เด่นชัดของสังคมไทย ที่เปิดโอกาสให้บุคคลนับถือศาสนาต่างๆ ได้โดยอิสระ และยอมให้ศาสนาทั้งหลายดำรงอยู่ในสังคมไทยได้โดยไม่ขัดขวางกีดกันศาสนานั่นๆ สังคมไทยมี ความเอื้อเพื่อต่อศาสนาอื่น แม้จะไม่ใช่ศาสนาที่ตนนับถือ คนไทยก็ไม่เคยมีความขัดแย้งกันเรื่อง ศาสนาจนกลายเป็นปัญหาใหญ่ สถาบันศาสนาในสังคมไทยมีความสัมพันธ์ในสาระสำคัญดังที่ รอง ศาสตราจารย์สุพัตรา สุภาพได้จำแนกไว้ (สุพัตรา สุภาพ, 2542 : 76-77) ดังต่อไปนี้

(1) สังคมไทยยอมรับพระพุทธศาสนาว่าเป็นศาสนาประจำชาติ ในขณะเดียวกันก็ ยอมรับศาสนาสำคัญอื่นๆ ด้วย จึงเป็นบ่อเกิดสำคัญอย่างหนึ่งของขนบธรรมเนียมประเพณี กฎเกณฑ์ กฎหมาย ค่านิยม วิถีชีวิตของคนไทย

(2) พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยอย่างแน่นแฟ้น เป็นเหมือน พลังผูกพันคนในชาติเข้าด้วยกันให้ดำรงชีวิตร่วมกัน โดยมีความขัดแย้งกันน้อยที่สุด และเป็นกลไก ที่ช่วยขจัดปัดเป่าความขัดแย้ง และสร้างความสงบภายในสังคม

(3) พระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานชีวิตของคนไทย และประเทศไทยก็นับว่าเป็น ศูนย์กลางของศาสนาพุทธของโลกในปัจจุบัน สังคมไทยยังคงรักษาสาระสำคัญที่เป็นหลักการของ พระพุทธศาสนาไว้อย่างครบถ้วน และประชาชนก็ยังได้นำเอาหลักธรรมเหล่านั้นมาปฏิบัติใน ชีวิตประจำวันอีกด้วย ประเทศไทยได้เสริมสร้างสถาบันสงฆ์ให้ถึงพร้อมทั้งในด้านองค์การและการ ปฏิบัติต่อศาสนา เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างองค์การต่างๆ ของสถาบันพระพุทธศาสนาเข้ากับชีวิต ของประชาชน โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชาวบ้านหรือสงฆ์กับคนไทย

(4) สังคมไทยยังยอมรับสิ่งที่มีคุณค่าของศาสนาอื่นมาใช้ผสมผสานกับหลัก พระพุทธศาสนาอย่างไม่ขัดเขินเช่น พิธีกรรมของศาสนาพราหมณ์หรือลัทธิขงจื้อ เป็นต้น

(5) คนไทยพร้อมที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมของศาสนาอื่นโดยไม่ถือว่าการเป็นการเสื่อม เสีย หรือเป็นบาปแต่ประการใดหรือความเป็นสมาชิกในสังคมไทยต้องขาดคุณสมบัติหรือสิทธิที่พึงมี พึงได้ หากไปนับถือศาสนาอื่นเช่นการรับราชการหรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง

(6) คนไทยยอมรับการแต่งงานกับคนต่างศาสนาได้ซึ่งก็นับว่าเป็นสิ่งพิเศษเพราะสถาบันครอบครัวนี้เป็นพื้นฐานสำคัญของสถาบันสังคมและเป็นความผูกพันอย่างใกล้ชิดระหว่างบุคคล ชาวพุทธไม่ถือว่าหากยึดถือศาสนาอื่นในไดนอกเหนือศาสนาพุทธแล้วจะเป็นอุปสรรคต่อการอยู่ร่วมกันของครอบครัว

(7) สังคมไทยให้ความสำคัญแก่ศาสนาทุกศาสนา และยอมรับที่จะให้การคุ้มครองป้องกันศาสนาและลัทธิความเชื่ออื่น ๆ ที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของครอบครัว

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช ได้ทรงอธิบายว่า พระพุทธศาสนากับสังคมไทยที่เป็นส่วนสำคัญนั้น ได้กลมกลืนกันอย่างลึกซึ้ง วัดทั้งหลายที่มองเห็นกันอยู่ทั่วไปที่คิดว่าเป็นที่ตั้งพระพุทธรูปนั้นจะเห็นว่า ที่แท้เป็นสังคมไทยลักษณะหนึ่ง ลักษณะโบสถ์วิหารเป็นศิลปะแบบไทย พระพุทธรูปก็เป็นศิลปะแบบไทย ตัวพระพุทธรูปก็เป็นหลักธรรมอันบริสุทธิ์ที่ปรากฏอยู่ในความรู้และความประพฤติ ฉะนั้น แม้ในบ้านซึ่งเป็นสังคมไทยอีกลักษณะหนึ่งก็มีพระพุทธรูปบูชาอยู่เป็นระบบความเชื่อถือ ความเคารพเชื่อฟัง เป็นต้น ระบบสังคมไทยที่มีพระพุทธรูปเป็นแกนกลางนั้นเป็นระบบสังคมที่ดี ให้เกิดความสุขความเจริญ พระพุทธศาสนาไม่เคยทำให้สังคมไทยเสื่อม แต่ที่เสื่อมก็เพราะขาดพระพุทธรูปหรือใช้ธรรมไม่ถูกทาง (สมเด็จพระญาณสังวร, สมเด็จพระสังฆราช, 2536 : 222) จึงควรศึกษาให้มีความรู้จักพระพุทธรูปโดยเหตุผล และปฏิบัติธรรมให้สมควรแก่ธรรม คือให้เหมาะแก่ความมุ่งหมายให้เหมาะแก่ภาวะของตนเหมือนอย่างการใช้จ่ายให้เหมาะแก่โรค เป็นคฤหัสถ์ก็ปฏิบัติในคิหิปฏิบัติ ทุกคนจะมีความสุขความเจริญและสังคมไทยก็จะมีสุขความเจริญ คนไทยมีส่วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปตั้งแต่ก่อนเกิดจนตาย เช่นในการแต่งงานก็นิมนต์พระไปสวดมนต์ให้ศีลให้พรและสอนธรรมให้อีวาทแก่คู่แต่งงาน เวลาตายก็นิมนต์พระไปสวดมนต์และสอนธรรมให้ลูกเมียญาติและเพื่อนของผู้ตายคลายความทุกข์ แม้ในภาษาไทยก็ปรากฏว่ามีภาษาทางพระพุทธรูปปะปนอยู่เป็นจำนวนมาก

หลักคำสอนของพระพุทธรูปยังมีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องกรรม นรก สวรรค์ และการเวียนว่ายตายเกิดของคนในสังคมอีกด้วย ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของคนไทยนั้นเป็นความเชื่อที่มีรากฐานมาจากศาสนาพราหมณ์อีกเหมือนกัน สิ่งเหล่านี้ทำให้มนุษย์แสดงออกด้วยพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น ความเชื่อเรื่องนรกสวรรค์ มนุษย์ก็จะประกอบพิธีกรรมเพื่อให้ตนพ้น

จากนรกคือไม่ตกนรกและให้ตนได้รับความสุขในสวรรค์ พิธีกรรม (rituals) จึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งของศาสนากล่าวคือศาสนาแต่ละศาสนาจะมีพิธีกรรมเป็นเอกลักษณ์ของตน เป็นพฤติกรรมที่ถูกบัญญัติไว้เกี่ยวเนื่องกับสิ่งสักการะในศาสนาต่าง ๆ เช่น ศาสนาพุทธมีสวดมนต์ ทำวัตรเช้าทำวัตรเย็น พิธีแห่เทียนพรรษา พิธีเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา พิธีบรรพชาอุปสมบท ส่วนศาสนาคริสต์มีพิธีสวดอ้อนวอนพระเจ้าเป็นเจ้า ศาสนาอิสลามมีพิธีถือศีลอด ศาสนาฮินดูหรือศาสนาพราหมณ์ มีพิธีบวงสรวงการสังเวยและการบูชาขัยัญ ตามหลักสากล ศาสนาแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ศาสนาประเภทเทวนิยมคือศาสนาที่นับถือพระเจ้าหรือเทพเจ้าเช่น ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาประเภทอเทวนิยมคือศาสนาที่ไม่นับถือพระเจ้าหรือเทพเจ้า เช่น พระพุทธศาสนา (दनัย ไชโยธธา, รศ., 2538 : 2-3) ในสังคมไทยมีศาสนาทั้งสองประเภทรูปปรากฏอยู่โดยทั่วไป เพราะคนไทยมีลัทธิเสรีภาพในการนับถือศาสนาหรือลัทธินิกายต่าง ๆ ของตนอย่างเต็มที่ แต่สังคมก็ไม่เคยเกิดความวุ่นวายในเรื่องการนับถือศาสนา แม้ว่าจะมีอคติในทางไม่ชอบหรือดูถูกดูแคลนกันอยู่บ้างก็ตาม แต่ไม่เคยมีสงครามศาสนาเกิดขึ้นในสังคมไทยเลย ศาสนาถือว่าเป็นสถาบันหนึ่งที่สำคัญในสังคมไทย มีบทบาทที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของคนไทย จะเห็นได้ว่าคนไทยมีความเกี่ยวข้องกับศาสนา นับตั้งแต่คนไทยยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเป็นต้นมา ซึ่งรู้ได้ทางประวัติศาสตร์ (ราว พ.ศ. 612) ในสมัยอาณาจักรอัยลาวจนถึงปัจจุบันคนไทยไม่เคยทอดทิ้งพระพุทธศาสนาเลย ยังคงเคารพนับถือรักษาไว้เป็นมรดกตกทอดเรื่อยมาจนพระพุทธศาสนาแทรกซึมไปในส่วนต่างๆ ของชีวิต และกลายเป็นโครงสร้างของสังคมไทย เพราะพระพุทธศาสนาได้ให้ประโยชน์ต่อคนไทยมากมายจนมีผู้กล่าวว่า ถ้านำพระพุทธศาสนาออกจากคนไทยแล้วคนไทยก็แทบจะไม่มีอะไรเหลือไว้เป็นเอกลักษณ์เลย

5. ความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย

1. คำสอน หรือบทบัญญัติในศาสนาเป็นสัจธรรม หรือความจริงอันสูงสุดที่ศาสนาของแต่ละศาสนาได้บัญญัติแจ่มแจ้งไว้ เพื่อกำกับความประพฤติทางกาย วาจาและทางใจของศาสนิกชนให้อยู่ในขอบข่ายของความดีงาม เพื่อยังประโยชน์สุขให้เกิดแก่ตนเองและสังคมโดยรวม การบัญญัติพระศาสนา มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนธรรมและศาสนพิธี แตกต่างจากลัทธิ ความเชื่อ หรือคุณธรรมจริยธรรมสากล ที่มีคำสอน หรือข้อบัญญัติ ที่ไม่

สามารถบัญญัติสิ่งที่จะสามารถทนทานต่อการพิสูจน์ได้ อีกทั้งยังขาดองค์ประกอบที่สำคัญของศาสนา ดังที่กล่าวมา ศาสนาที่ทางราชการไทยให้การรับรอง ได้แก่ ศาสนาพุทธ อิสลาม คริสต์ พราหมณ์-ฮินดูและซิกข์

2. มนุษย์ หรือคน ประกอบด้วย กายและจิต ในส่วนของกายมีความเป็นรูปธรรมสามารถสัมผัสรับรู้เห็นจับต้องได้ ส่วนจิตนั้นมีลักษณะเป็นนามธรรม ไม่สามารถสัมผัสจับต้องได้ แต่มีอาการของจิต ที่สามารถรับรู้ได้ถึงความมีอยู่ของจิต แสดงออกในรูปของอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ถ้าจะเรียกอาการนี้ว่า จิตใจก็ให้ความหมายอย่างเดียวกัน มนุษย์เป็นสัตว์สังคม มีการปฏิสัมพันธ์สื่อสารระหว่างกันและกัน โดยการแสดงออกทางกาย ทางวาจาและทางจิตใจ อนึ่ง อาการแสดงออกทั้งสามอาการดังกล่าวมีจิต หรือใจเป็นใหญ่ โดยมีอาการของจิต หรืออารมณ์ความรู้สึกแสดงออกให้รับรู้ได้ ด้วยกิริยาทางกายและทางวาจา

3. พระศาสนามีหลักคำสอนที่ได้บัญญัติสิ่งที่เป็นทางบวก ถูกต้องและสร้างสรรค์ เรียกว่า ความดี และบัญญัติสิ่งที่เป็นทางลบ ไม่ถูกต้องและทำลาย เรียกว่า ความชั่ว พระศาสนาถูกบัญญัติขึ้น โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้มนุษย์สามารถจำแนกความดีและความชั่วได้อย่างถูกต้อง อันจะเป็นทางดำเนินให้มีพฤติกรรมทางกาย ทางวาจาและทางจิตใจที่ดีงาม เพื่อให้ ตนเองและสังคม ได้รับสิ่งที่สนองต่อความต้องการสูงสุด คือ ความสุข อันเป็นผลมาจากการกระทำความดี ละเว้นการกระทำความชั่ว ซึ่งการกระทำความชั่วจะให้ผลในทางตรงกันข้าม คือ ความทุกข์ ส่วนบทบัญญัติในแต่ละศาสนาจะมีศีลธรรม หรือความจริง ที่ลุ่มลึกหนาบางแตกต่างกันก็อยู่ที่ว่าสเนบารมีของพระศาสดาผู้บัญญัติศาสนานั้นๆ เป็นเครื่องกำหนดที่สำคัญ

4. สังคมมนุษย์มีความหลากหลายทั้งทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและเผ่าพันธุ์ เนื่องด้วยเหตุที่มนุษย์ต้องอาศัยอยู่ร่วมกัน ในฐานะระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือระหว่างมนุษย์กับสิ่งมีชีวิตอื่น ตลอดทั้ง ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่รอบตัว ทั้งหมดเหล่านี้ จะมีการตอบสนองระหว่างกันและกันทั้งในทางบวกและทางลบ ทางที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง ทางสร้างสรรค์และทำลาย ทั้งนี้ มนุษย์ที่เกิดขึ้นมาในโลก ล้วนแต่มีความต้องการสูงสุดที่จะดำรงชีพอย่างมีความสุข นั่นคือ มีความต้องการทางบวก ทางสร้างสรรค์ หรือต้องการความดีงาม นั่นเอง

ฉะนั้น มนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมมีความหลากหลายจึงต้องการกติกา อันเป็นข้อตกลงของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข อันเป็นที่มาของความจำเป็นในการออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือที่เรียกว่า กฎหมาย โดยอาศัยสัจจะ หรือความจริงแท้ เพื่อตัดสินจำแนกแจกแจงระหว่างความดีและ

ความเข้าใจอย่างถูกต้อง การออกกฎกติกาในสังคมใดๆ นั้น ถ้าถือเอาความเชื่อที่เป็นมิชฌาภิกษุ มีความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า นอกเหนือจากที่พระศาสนาได้บัญญัติไว้ดีแล้ว กฎกติกา หรือกฎหมายของสังคมนั้นๆ ก็ไม่ยั่งยืน จะเกิดการแย่งชิงเอาเปรียบขาดความยุติธรรม ผู้คนที่อาศัยอยู่ในสังคมนั้นก็จะไม่ได้รับความสุข ในทางตรงกันข้าม ถ้าสังคมใดมีกฎกติกาที่เป็นสังคมนั้นมีหลักเกณฑ์ที่ทนทานต่อการพิสูจน์ ผู้คนที่อาศัยอยู่ในสังคมนั้นก็ได้รับความสันติสุขและสังคมอื่นๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องก็จะได้รับความสุขสงบร่มเย็นด้วยเช่นเดียวกัน

5. กฎกติกาการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ หรือที่เรียกว่า กฎหมาย มีหลายระดับ เริ่มตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับประเทศ มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น ข้อตกลง กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง รัฐธรรมนูญ เป็นต้น

6. ประเทศไทยมีประชากรที่นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นจำนวนประมาณร้อยละ 95 ของประชากรทั้งประเทศ ส่วนที่เหลือนับถือศาสนาอิสลาม คริสต์และอื่นๆ ตามลำดับจากสถิติดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อพระธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ในฐานะที่เป็นเครื่องกำกับพฤติกรรมทางกาย ทางวาจาและทางจิตใจของตน

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สำคัญศาสนาหนึ่งของโลก ถือว่าเป็นมรดกแห่งอารยธรรมทางปัญญาของมนุษยชาติอำนวยประโยชน์สุขเป็นอันมากให้กับชาวโลกโดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาอันสูงส่งที่สามารถทำให้มนุษย์ ได้ค้นพบสันติภาพ อิสราภาพ และความรักอันยิ่งใหญ่ เป็นที่ยอมรับขององค์การสหประชาชาติ 1 เพราะพระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นมาโดยมีมนุษยชาติเป็นศูนย์กลางนั่นเอง

ตามความเป็นจริงโลกนี้คือหมู่สัตว์ (The World of Beings) ที่ถือกำเนิดขึ้นมาจากจุดเริ่มต้นที่แตกต่างกัน ดังนั้น สิ่งมีชีวิตในโลกนี้จึงมีหลากหลายชนิด เผ่าพันธุ์ มีทั้งสัตว์หลายเท้า สี่เท้า สองเท้า และสัตว์เลื้อยคลาน มนุษย์เป็นสัตว์ประเภทหนึ่งที่มีชีวิตอยู่บนโลกใบนี้ แต่สัตว์มนุษย์พากันยึดถือโลกใบนี้ว่าโลกมนุษย์ (World of Human Beings) เพราะมนุษย์เป็นสัตว์ที่ฉลาดกว่าสัตว์ประเภทอื่น ๆ มนุษย์จึงเข้าครอบครองโลกนี้เป็นโลกของเผ่าพันธุ์มนุษย์ ด้วยมันสมองที่ใหญ่ มนุษย์จึงสามารถพัฒนาศักยภาพของเผ่าพันธุ์ตนเองขึ้น จากการดำรงชีวิตแบบสัญชาตญาณ (Instincts) มาเป็นชุมชน สังคม ประเทศ ทวีป และประชาคมโลก หรือที่เรียกว่าสหประชาชาติ (United Nations) ที่มีการศึกษา (Education) ศาสนา (Religion) และวัฒนธรรม

(Culture) เป็นเครื่องบ่งบอกถึงความเจริญก้าวหน้าอย่างสูงสุดของมนุษย์ และมนุษย์เป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญและเสื่อมของโลก 3 มนุษย์เป็นสัตว์สังคม จึงต้องมีผู้นำเพื่อทำหน้าที่เหนี่ยวนำประชาชนในประเทศ หรือมวลมนุษยชาติให้ดำเนินชีวิตไปในแนวทางที่ถูกต้องดีงาม ก่อให้เกิดสันติสุขภายใน และภายนอก พร้อมปกป้องกันมิให้เกิดความแตกร้างสามัคคี ความเข้าใจผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปจากความจริง ดังนั้น ในแต่ละประเทศจึงต้องมีผู้นำ หรือประมุขของประเทศตนเอง เพื่อตัดสินใจขั้นสูงสุด และเพื่อความอยู่รอดปลอดภัย มีความมั่นคงภายใน ดังมีพระบาลีกล่าวไว้ว่า **ราชา มุขิ มนุสฺसानิ** พระราชา เป็นประมุข (ผู้นำ) ของมนุษย์ (วิ.มหา. 5/124 มม.13/556 ส.ขุ. 35/446) ผู้นำหรือนักปกครองจึงต้องมีหลักจริยธรรมทางศาสนานำการปกครอง และการบริหาร กล่าวคือการปกครองหรือบริหารด้วยกุศลโลบายที่ชาญฉลาดรู้เท่าทันสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงทั้งบวกและลบในสังคมตนเองและประชาคมโลก และมีความบริสุทธิ์ยุติธรรม (Good Governance) โดย “ยกย่องคนดีที่ควรยกย่องเป็นเยี่ยงอย่าง และป้องปรามปราบปราม ช่มคนไม่ดีที่ประพฤตินอกก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่สังคมให้เช็ดถูหาย” เพื่อประโยชน์แก่ชาติ บ้านเมืองและความเป็นธรรมในสังคม ในบางโอกาส ผู้นำจำต้องเสียสละผลประโยชน์ความสุข สะดวกสบายของตนเองและญาติมิตร เพื่อรักษารากฐานคุณภาพทางความคิดจิตใจของประชาชน ให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งพุทธธรรมและวัฒนธรรมของชาติไว้ และส่งเสริมสนับสนุนในผู้คนได้ ประกอบคุณงามความดีได้อย่างมีความสุข ไม่มีความกดดันใดใด จึงจะเป็นที่ชื่นชมพึงพอใจทั้ง ประชากรในประเทศรวมไปถึงสัตว์ป่าเดรัจฉานที่มาพึ่งพาอาศัย กระทั่งสูงขึ้นไปถึงเทพ พรหม ท้าว จตุโลกบาลผู้รักษาบ้านเมืองไว้ ซึ่งเป็นเหตุให้คุณธรรมความดีของผู้นำหรือนักปกครองนั้นประทับ ดำรงคงอยู่ในจิตใจของสรรพสัตว์ และสามารถรักษาสถานภาพในฐานะผู้นำไว้ได้เป็นเวลายาวนาน

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2557). **ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา 2556**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- คณิศร นิตย จันทบุตร. (2532). **สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: หจก.ภาพพิมพ์.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2537). **บทบาทพระสงฆ์กับปรีณรงค์วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร : นีลนาราการพิมพ์.

เดือน คำดี, (2532). **ศาสนาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.

दनัย ไชโยธา. (2538). **ลัทธิศาสนาและระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น**.
กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์.

ชำนาญ นิสาร์ตัน, (2532). **สังคมวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ประเวศ ะสี. (2540). **พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอ
ชาวบ้าน.

พิศวง ธรรมพันทา. (2543). **สังคมวิทยาเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์

ไพฑูรย์ พงศะบุตรและคณะ. (2531). **ประเทศของเรา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทย
วัฒนาพานิช.

พระธรรมปิฎก. (2538). **ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ**.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา .

พุทธทาสภิกขุ. (2525). **ท่านพุทธทาสกับการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา

มัลลิกา มัสอูดี, ผศ., (2542). “ลักษณะการปกครองของไทย,” **ไทยศึกษา**. นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2532). **สมนตปาสาทิกา นาม วินยฎฐกถา ปฐโม ภาค**.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.

เสฐียรโกเศศ (นามแฝง). (2521). **ชีวิตชาวไทยสมัยก่อนและการศึกษาเรื่องประเพณีไทย**.
กรุงเทพมหานคร: เจริญรัตน์การพิมพ์.

เสฐียรโกเศศ (นามแฝง). (2516). **วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ของไทย**. กรุงเทพมหานคร:
คลังวิทยา.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์, (2543). “วัฒนธรรมองค์การ: คุณค่าใช้สอย,” **รวมบทความสังคมวิทยา
และมานุษยวิทยา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมเด็จพระญาณสังวร, สมเด็จพระสังฆราช. (2536). “พระพุทธศาสนากับสังคมไทย,” **พระ
ประวัติและพระนิพนธ์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทส่องสยาม.

สุวิน สุขสมกิจ. (2519). **พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม**. กรุงเทพมหานคร :
บพิธการพิมพ์.

สุพัตรา สุภาพ. (2542). สังคม และวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2531). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.